

Социализм шаджн хойр эвцшго

Науци социализм токтагч Карл Маркс шаджна утх-ухагынй илгэдж келхлэри, шаджн амтиг — динирүлгч хори гидж нерәдемн. Марксин эн илгэвэр, — шаджна тускар марксизмин халәцин гол девснэгн болджана, гидж В. И. Ленин тоолдг бәәсмн.

Марксизмин философск сүүрн диалектичск материализм болджана, материализм гисн юн чиги шаджила утхгарн эвцшго хаалгьта юмн. Диалектичск материализмәр цуг үүлдвринн сүүр кедг Коммунистичск парть болхла шаджила эвцлгн уга кевәр, хооран хәрлго ноолда кенә.

Бурх тосхачнр гидж шаджна-философск хууч татгч, шаджна джисән гарси, марксизмин философийн шүүхәр, социализм болн шаджн хойринг негдүлхәр седенг илдкж хамх цоксн күн В. И. Ленин болджана. Бурх тосхачнрин, науци социализм болн шаджн хойраг өөрдүлхәр седлгнн наук болн шаджн хойран хоорндк харшилгынг бултудж дархар, шаджнн шинрүлхәр, кеерүлхәр зүтклгнн бәәсмн гидж В. И. Ленин үзүлсмн. Тер цагт болхла шаджн тархадг улсин нургьлдж ик аньгнн наукиг шуудтнн бурушудж дәврдгән уурад, наук шаджн хойраг эвцүлдж болхмн гидж келцхәдг бәәсмн.

Имперализмин цагин селгәнд фидеизмин зүсн-зүүл ном икәр элвдж тарсмн. Энүнә учр-утхнн болхла ним: наукин ачинь «меджә-нәвди», наук кергтә болджана гидж келәд, энүгән дахулдж, наук шаджнд итклгнн угагьар бәәдж чадшго, наук йиртмджтә залгьу, йиртмджинн болхла бурх үүдәсмн гидж бодад, тегәд наук бурхн бәәхинн батлджана гидж эди келцхәнә. «Өдгә цагин фидеизм болхла наукиг бурушаджамн уга, наук «дегүд оньгьлтан» объектнн үн олхд тәвдгнн эн бурушаджана» гидж Ленин бичсмн. (Соч. т. 14, халхн 113)

Өдгә цагин хувргуд шаджнн тархахн тускар амтид цәәлгьвр келхлән, урдин Ленинә илдкәд хайчкн эв-аргынн даки олзлчхана. Өдгә цагин римск католическ чонджин гардвр коммунизмиг галзу кевәр бурушана, болв энүнә зәрм үүлдврчнр социализмиг өкәрлен болдж тевердж авчкад, киингнн таслхар седнә, эди социализмиг шаджн гидж зарлчхана. Социализм шаджн хойраг «негдүлхәр» седдәх хаалгьд газдин ордудт бәәх «христианск социалистнр» гих нер зүүсн улс дунд йовх чонджин үүлдврчнр бас орлцджана. Эди мана социализм шаджна номни сүүртә гидж герчлнә. Ним кевәр эн шадж тархагч хувргуд политическ шин бәәдлин зөвт багтхар седцхәнә, ягьад гихлә, капиталистическ орн-нутгудин олт-амти өдгә цагт социализм тал ухап-седклән тусхадгнн агьу ик болсинн тедн тоолджана.

Коммунизмд хорлта ухап-седклтә өдгә цагин шаджна үүлдврчнрин зәрсмнн, келхд незуитск гатер Густав Веттер, эс гидж американск социологин одмн Арнольд Тойнби марксизм... шаджна үндстә, коммунизмин идей дилдж йовхин булг шаджид бәәнә гидж шуд бичцхәнә. Эди болн эднә авцта шин бурх тосхачнр олт-амти шаджна халәцәс талдан ном авхш, тегәд марксизм гисн, «Йоста» шаджнас салдж оден болдг болв чиги, шаджна нег аньгнн гидж амтиг иткүлхәр седцхәнә. Нигдж эди, марксизмин тууджлгч дилврнн булгнн күч-көлсчнрин сәәгннн тер хәәдгәс иштә болджад болн шаджила эвцш уга боллгннд олт-амти килмднн тус-

джахиг эвддг, бийүрн утгьадж авхар седлгнн тер болджана.

Газдин орн-нутгудин шаджна үүлдврчнрин дунд Советск Союзин үнн седклнн иньгүд чиги бәәнә, эди эврәннн политическ прогрессивн халәцән христианств болн коммунизм хойр өөрхн гисн номалгь-ила негдүлхәр седцхәнә. Бидн тинм үүлдврчнр з о р г т а к е в а р төвкнүн бәәхин төлә, С С С Р-г болн социализмин лагериг харедж ноолда келцхәдгнн йөрәджәнәвди, болв теднә наука эс ирлцдәх шаджна халәцлә зөвдж чадш уга вди. Шаджила ноолдгынн марксистнр кезәд чиги онц төрт тоолдг бәәсмн биш, энүг көдлмшч классн политическ төрмүд күңәлгннд түшдж кедг бәәсмн. Төвкнүн бәәхин төлә ноолдврчнр шаджид шүтдг болн эс шүтдг улсин дунд политическ күңврнн негн болджах йовдл, төвкнүн бәәхин төлә ноолдлгнн джисән олт-амти сә хәәлгьнәс гарчхинн, тегәд энүнд цугтан орлцдж йовхинн үзүлджәнә. Онц-онц идеологинн элчнрин төвкнүн бәәхин төлә, реакцин болн фашизмнн өмнәс ноолдлгннд, политическ күңврнн негн болджах йовдл, эди идеологическ халхарн эвцджәнә, материалистическ болн шаджна халәцә үндсәрин эвцш уга болдjaxинн сулдхдjaxинн биш.

Марксизм олт сай күч-көлсчнрин туг болсн цагасн ави реакционн баячуд терүг дотраснн көдлмшч джисәнд бийсән орулен элчнр-оппортунистнрәр дамджулдж сулдххар седдг йовсмн. Оппортунистнр кезәд чиги науци социализмин диалектико - материалистическ девснэгнн, энүнлә хамднн пролетарск атеизмин принципиг бурушахар седцхәдг бәәсмн.

И-ч Интернационалин үүлдврчнр шаджна тускар оппортунистическ халәц эк татдг гаргьсмн, эди «шаджн онц күн боллгнн эврәннн керг» гидж тоолчхасмн. Тегәд энүгәр болхла социалистнр шаджила ноолдх күңвр өмнән тәвх зөв уга болсмн. И-ч Интернационалин толгьачнрин негнн — Э. Вандервельде, үлгүрлхд, шаджила ноолдад төрүц эсв уга, шаджн кезәд чиги бәәхмн, социализм шаджн хойраг эвцүлдж болхмн гидж келдг бәәсмн. И-ч Интернационалин үүлдврчнр-оппортунистнр цугтан гишнн, марксистск философий гидж уга юмн. Марксин эконоическ номн болхла идеалистическ философийлә эвцәдг болхмн гидж боддг бәәсмн. Ним болсн учрар

эди шаджн болн чондж тал өөрддг бәәсмн, ягьад гихлә, идеализмиг ном кедж авлгнн шаджна халәцә хаалгь гаргьдмн, эннн болхла идеалистическ философийлә ик өөрхн болдгнн лавта ил.

Марксизмин өдгә цагин өшәтир — ревизионистнр, барун оппортунистнр күч-көлсчнр дунд империалистическ баячудин идеологий тархалгьна даалгьвр күңәдг, марксизм-ленинизмнн теоретическ сүүрүр дәврдж өшртән уга ноолда келцхәджәнә. Тингхләнн эди марксизм-ленинизмнн философияс хооран цухрхларн, шаджн тал өөрдджәнә.

Социализм шаджн хойр хоорндан өөрхн гидж Французск барун социалистнрин урдк толгьач Леон Блюм келдг бәәсмн. Нам цур эн, римск папин илгәврт келгдн «социальн ном» чик гидж зөвшәрдг билә. Блюм социализмин шаджна чнрин туск гидж келдг бәәсмн, социализм шин серл-седкл гаргьна, серл-седкл гисн шаджна үндстә юмн гидж зарлдг билә. Нигдж социализмиг шаджн тал тач өөрдүллгнн, классов ноолдана туск марксистск номас хагьцхар седдәсн төләднн. Блюмд кергтә болсмн. Барун лейбористнрин кесгнн марксизмиг шүүддг халәдг бийсинн «социализм» шаджила бас негдүлнә. Улгүрлхд, Этли бичсн нег статьядан, британск лейбористск партин философия христианск девснэгтә гидж зарлсмн.

Одахн шидр олт зүсн ревизионистнр Австрин социалистическ партин шин программнн проект 1957д жилин ноябрт барлгдсиг буулддг бичцхәв. Энүг толгьалдг бичсн нертә ренегат Е. Каутскин көвүн — Бенедикт Каутский болджана. Эн программд классмудин хоорнд ноолдан болдгнн эвцдг төвкнджәнә, баячудин демократәр дамджд капитализм социализмүр орх гисн оппортунистическ халәц келгдсн деерән, шаджн тал марксистск халәц келгннәс бүклдән хагьцдjaxинн үзгдджәнә. Хуучн ревизионистск, социализм эврәннн халәц уга гидж бодад келдг тоот, ода даки давтгдджана. Энүгәр «сүүр» кегьәд, шаджн өөрхидән дурл гидж келнәлм, эн учрар шаджн социализм хойр негдлх, эвцх зөвтә гидж тедн зарлджана. Тингхләнн эди «христианск социализмиг» икәр буульчхана, энүгннн болхла Ленин хамгин му гисн «социализм», хамгин муугьар социализмиг хаджилгьлгнн гидж нерәдемн. Тегәд эн программнн барун социалистнр марксизмәс, науци социализмәс

төрүц хагьцдjaxинн герчлджәнә.

Мана орн-нутгт шаджна кесг үүлдврчнр мана советск бәәдл-джирргьлиг шүтдг улст, шаджна үндстәгьар цәәлгьдг өгхәр седцхәнә. Юн чиги юмн цугтан бурхнас, коммунизм чиги христианск халәцәс иштә гидж тедн келцхәнә. Сектантс болхла зәрмдән Коммунистическ парть «негдгч коммунист» Христосин мөрәр йовдж йовна гих авцтагьар келцхәнә. «Йоста үнн» социализм гисн амти әдләр бәәхмн гидж евангелий бичсиг күңәлгнн гидж батлна. Чонджин кесг ховргуд номан тархахларн, мана советск олт-амти джиргьл-бәәдлг, эднә батр күч-көлснн христианск серл-седкл күңәлгнн гидж үзүлхәр седцхәнә. Ним пропаганд келгнн шаджна халәц харсцхадг улс, советск олт-амти политическ болн культури белтинн тоолд, шин авц, эв-аргь олзлджjaxинн, шин бәәдлин некврннн тоолдjaxинн үзүлджәнә.

Өдгә цагт болхла, чондж Советск йосила ноолда эс кеджәдг болв чиги, шаджн мана идейн өшәти болдган уурчх юмн биш. Шаджна халәц гархд тааста социальн бәәдл мана орн-нутгт уга келгдсн учрар, советск улсин нургьлдж ик зунн шаджна үлмәгьәс гарчхав, болв күч-көлсчнрин зәрм аньгнн шаджна халәцин үлмәд ода чиги бәәгьә бәәнә. Шаджна үүлдврчнр эврәннн үлмәгьән гешгөн төлә, күч-көлсчнр дунд терүгән өөдлүлхнн кергт шумгьта кевәр ноолда кеджәхнн ик олт йовдлас үзгдджәнә.

Шаджна үүлдврчнр чик бәәдлгнн хаджилгьцхәнә, эди шаджн коммунистическ тосхлтд харш болхш, нам цур дөнүгән күргнә гидж келхәр седцхәнә. Шаджн мана тосхлтд харшан ил күргнә, шаджн амти шумгьагьинн дарна, политическ төрт орлцлгннн сулдулна. Коммунизм тосхлгнн цуг советск олт-амти үүдәгч көдлмшинн ашнн болдг, наукин заавр девснэгдән тәвдж, шаджна өмнәс зөрүлгддг күңх зөвтә болджана.

Шаджн күч-көлсчнрин зәрм аньгнн үлмәдән орулдж авад коммунистическ тосхлтд шумгьагьар орлцдгнн таслна. Шаджна сән өдр болсн саамд зөвәр олт күч-көлсчнр, нег үлү селән газрт, көдлмшт гархш. Эннн ик харш болдгннн тооллго бәәдг болшго. Шаджид шүтдг улс дунд естественн-науци медрл тархах кергтә, шаджна харшинн илдкж өгхмн.

Шаджн — коммунизмин идейн хортн, коммунизм шаджн хойринг негдүлдг эвцүлдг төрүн болшго.

М. ГАПОЧНА.